

ДЕТЕРМІНАНТИ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Проблема транснаціональної злочинності в умовах сьогодення постає особливо гостро. З розвитком міжнародних та міждержавних відносин, «прозорістю» національних кордонів, розвитком торгівлі, технологій, в умовах процесів інтеграції та глобалізації відповідно зростає і рівень злочинності, ступінь її організованості. Вона все частіше виходить за межі однієї конкретної держави. Транснаціональна злочинність завдає шкоди не тільки нормальному соціально-економічному існуванню суспільства, але й загрожує безпеці держав. Доходи від даної протиправної діяльності за оцінками експертів складають не менш 1 трильйона доларів США на рік. Сферами транснаціональної злочинності, що приносять найбільший дохід, є: торгівля контрафактною продукцією – до 500 мільярдів доларів, незаконний обіг наркотиків – до 400 млрд дол., торгівля краденими транспортними засобами – до 19 млрд дол., незаконний обіг зброї – від 2 до 10 млрд дол., нелегальний ввіз мігрантів – до 9,5 млрд дол. щорічно тощо [4, с. 27]. І ці цифри тільки зростають.

Таким чином перед міжнародною спільнотою стоїть питання ефективної боротьби та протидії транснаціональній злочинності. Для вирішення цього завдання необхідно, перш за все, з'ясувати які ж саме причини та умови породжують дане явище.

Існують різні підходи щодо визначення поняття детермінантів злочинності та його складових. Одні кримінологи вважають, що причини – це явища і процеси внутрішнього світу особистості, а умови – зовнішнього; інші вчені – навпаки. Отож, детермінанти злочинності – це процеси і явища, які її породжують. Також часто вживається поняття факторів злочинності – процесів і явищ, які впливають на злочинність (зокрема на її рівень, структуру, динаміку тощо). У деяких випадках фактори можуть виступати як причинами, так і умовами. Безсумнівним видається, що всі вищенаведені поняття, не дивлячись на різноманітні підходи до їх розуміння, взаємозалежні та взаємопов'язані, тому й вивчати їх необхідно в сукупності.

Класифікація детермінантів транснаціональної злочинності здійснюється за різними критеріями: за рівнем прояву (локальні та регіональні), за природою виникнення (об'єктивні та суб'єктивні) [5, с. 16], за змістом (соціальні, економічні, організаційно-управлінські, правові, політичні тощо) [6, с. 117]. Але найбільш поширеною є класифікація за останнім критерієм.

Отож, розглянемо причини і умови транснаціональної злочинності в залежності від їх змісту.

Загальновідомо, що дія економічних факторів проявляється у великій мірі в соціальній сфері, тому доцільно розглядати їх як одну категорію. Так до соціально-економічних чинників транснаціональної злочинності належать: масштабна бідність та безробіття; фінансові та економічні кризи; розшарування населення за критерієм доходів; інфляція; міграція; неможливість забезпечити достатній рівень життя; низька заробітна плата; прибутки від злочинної діяльності перевищують легальні у десятки разів; несприятливі умови для правомірної господарської діяльності; розвиток світової економіки під впливом процесів глобалізації; еволюція комп'ютерних мереж та інформаційних технологій; посилення інтеграції світової фінансової системи; поліпшення якості технологічного оснащення; ослаблення чи повна відсутність у деяких випадках перешкод для глобального руху капіталів, відкритість національних економік, прозорість кордонів. Також до факторів соціально-економічного характеру відносять: відсутність узгодженої світовим співтовариством програми дій щодо декриміналізації світової економіки [1, с. 162]; недостатньо регульована діяльність іноземців в сфері підприємництва, економіки та фінансів; відсутність дієвого банківського, фінансового, валютного, податкового контролю; формування віртуальної економіки [4, с. 62]; рецесія економік провідних країн Європейського Союзу; неефективна реалізація податкової та пенсійної реформи; розширення тіньової економіки; бюрократія; висока енергозалежність національного товаровиробництва; відсутність значних іноземних інвестицій в економіку держави [3, с. 10].

Політичні детермінанти пов'язують із недоліками функціонування політичної системи. До них відносять: міжнародні конфлікти (в тому числі військові), неготовність органів державної влади співпрацювати з іншими країнами у сфері боротьби і запобігання злочинності, небажання держави виконувати взяті на себе міжнародні зобов'язання, політична нестабільність та протиборство між різними політичними угрупованнями, зрощення влади зі злочинними структурами та неправомірне лобіювання їх інтересів. Негативними факторами також можна вважати нерозвиненість інститутів громадянського суспільства, відсутність діалогу між громадськістю та представниками влади, неефективність суспільного контролю, слабкість кримінальної політики держави, відсутність політичної волі до впровадження необхідних і дієвих реформ щодо підвищення прозорості діяльності державних органів та посадових осіб, недостатня визначеність і послідовність антикорупційної політики [8, с. 213].

В організаційно-правовій сфері виділяють наступні чинники: відсутність ефективного законодавства щодо боротьби, запобігання та протидії транснаціональній організованій злочинності, дієвого механізму реалізації положень про юрисдикцію держави й ефективного надання взаєм-

ної правової допомоги (так досить часто суб'єкти вчиняють злочин в одній країні, а переховуються в іншій, використовуючи при цьому розбіжності в кримінальному законодавстві та правосудді різних країн) [2, с. 42], недоліки в роботі правоохоронної системи, високий рівень корупції, недостатня розробленість загальнонаціональних та локальних програм попередження та протидії злочинності та неефективне їх виконання, недостатній контроль національних кордонів, їх невлаштованість, неналежний контроль за мігрантами, низький рівень управлінської діяльності, некомпетентність та недостатня професійність суб'єктів, уповноважених на боротьбу зі злочинністю, формальний контроль держави за декларуванням доходів громадян, криза адміністративного управління.

До детермінантів в морально-психологічній та культурній сферах належать: правовий нігілізм, недостатня обізнаність громадян з приписами і заборонами норм кримінального права, що нівелює попереджувальний аспект кримінально-правового впливу держави, нехтування значною частиною суспільства нормами моралі [7, с. 122]. Руйнування національної культури, пропагування культу насилля, жорстокості, нетерпимості, байдужості, романтизація злочинної діяльності в різних сферах мистецтва (в кіно, літературі, музиці) та засобах масової інформації призводить до формування стійкої антисоціальної установки, кримінальних традицій та відповідних типів поведінки.

Таким чином, детермінантами транснаціональної злочинності є:

- розвиток міжнародних та міждержавних відносин, соціальних, економічних та інших зв'язків країн, спрощений порядок перетину кордонів, створення зон вільної торгівлі, нових ринків збуту, інтенсифікація міжнародних перевезень;
- високий рівень досягнень науки і техніки, комп'ютерних та інформаційних технологій, переведення значної частини фінансових розрахунків в електронну площину, що створює сприятливі можливості для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом;
- міграція, яка призводить до створення транснаціональних злочинних організацій на основі етнічних діаспор;
- розширення міжнародних контактів та комунікацій, можливість ознайомлення з новими культурами, в тому числі і з їх кримінальними аспектами, руйнування національної культури і традицій, насадження кримінальних стандартів життя;
- урбанізація – великі міста та мегаполіси зосереджують в собі значні фінансові, економічні та людські потоки, що об'єктивно не може не відобразитися на рівні злочинності та призводить до формування масштабних злочинних угруповань;
- різні стандарти криміналізації окремих держав та відмінності в кримінальному законодавстві та в реалізації державної політики щодо боротьби та протидії злочинності. Це створює умови для

вчинення злочинів в одній країні, а переховування – в іншій, де немає відповідальності за конкретні протиправні діяння;

- глобалізація – складне як криміногенне, так і антикриміногенне явище, яке впливає на кількісні і якісні показники злочинності.

Література:

1. Гаргат-Українчук О. М. Детермінанти транснаціональних злочинів у сфері економіки / О. М. Гаргат-Українчук // Прикарпатський юридичний вісник. – 2014. – № 2 (5). – С. 154–165.
2. Грабазій І. А. Детермінанти злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, як різновиду транснаціональної злочинності / І. А. Грабазій // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2014. – № 3 (66). – С. 37–43.
3. Дрозд О. Ю. Заходи протидії транснаціональній організованій злочинності / О. Ю. Дрозд, С. А. Шепетько // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): наук.-практ. журн. – Київ: Вид-во Міжвід. наук.-дослід. центру з пробл. боротьби з організованою злочинністю. – 2013. – № 2 (30). – С. 9–17.
4. Козаченко А. В. Феномен транснациональной преступности: Научно-практическое пособие / А. В. Козаченко, Н. В. Клёван. – Николаев: ООО «Фирма «Илион», 2009. – 408 с.
5. Кудрявцев В. Н. Социальные причины организованной преступности в России / В. Н. Кудрявцев // Организованная преступность и коррупция. – 2000. – № 1. – С. 16–17.
6. Литвинов О. М. Кримінологія: питання та відповіді / Кол. авторів: Авдеєв О. О., Васильєв А. А. та ін.; за заг. ред. О. М. Литвинова. – Х: Золота миля, 2015. – 324 с.
7. Міняйло Н. Умови та причини транснаціональної організованої злочинності / Н. Міняйло // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2010. – №533. – С. 120–124.
8. Шепетько С. А. Детермінанти транснаціональної організованої злочинності / С. А. Шепетько // Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: питання взаємодії: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції м. Ужгород, 30–31 березня 2013 р. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2013. – С. 212–215.

УДК 343.9.01:316.2

**КЛЬОВАН Неля
ВОТРИНА Олена**

СОЦІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ВИЗНАЧЕННІ ЗЛОЧИННОСТІ

Науково обґрунтоване визначення злочинності як соціального явища у кримінологічній доктрині має важливе теоретичне, методологічне і прикладне значення, а отже, вимагає обрання певних пріоритетів. При пошуку таких пріоритетів слід виходити з інтегративних позицій, що дають змогу використовувати характеристики, категорії, напрацьовані кримінологами за історію розвитку науки. Для теорії найбільш цінною є така категорія, яка найбільш точно та обґрунтовано відбиває сутність